

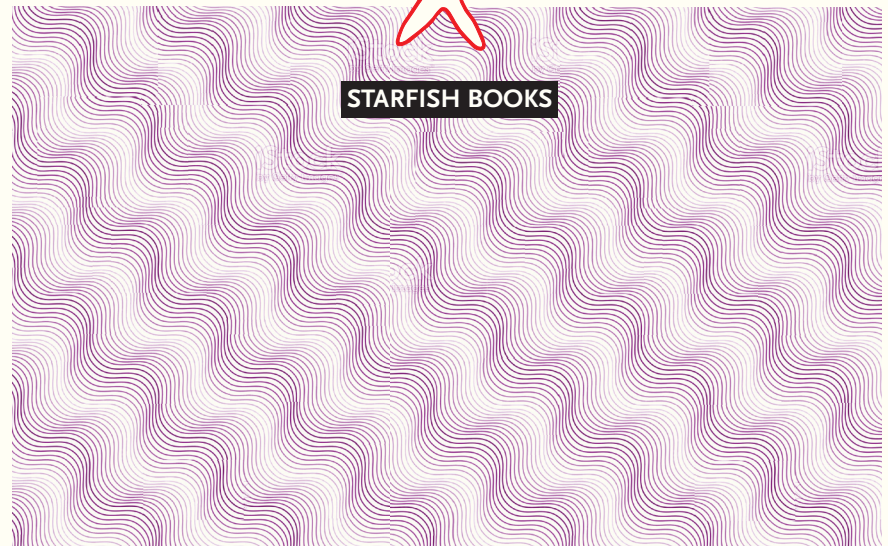
JOOST SMIERS

**ZWERFLAWAAI
EN ANDER (ON)GEWENST GELUID**

RUST, REURING, OVERLAST

STARFISH BOOKS

We gruwen bij de gedachte dat in onze steden en dorpen de stilte van het graf zou heersen. De vraag is dan wat we aan geluid in de publieke ruimte prettig vinden, of op z'n minst aanvaardbaar. Daarover lopen de meningen niet zelden uiteen. Het verkeer en machines van allerlei soort produceren 'noodzakelijk' geluid. Noodzakelijk? Ja, maar zou het niet iets zachter kunnen? Wat te denken van het snoeiharde geluid van festivals waar duizenden mensen plezier aan beleven, maar vele andere duizenden omwonenden knettergek van worden, en de vogels in paniek van raken? En kunnen de burens het niet wat zachter aan doen?

Kortom: we leven omringd door een kakofonie van allerlei soorten geluid. Het mooie van geluid is dat je oren altijd open staan en je waarschuwen voor onraad. Dit 'cadeau' van de natuur heeft ook een nadeel: je kunt je oren niet afsluiten voor geluid dat je niet wenst, of waar je gespannen van raakt. Zwerflawaai en ander (on)gewenst geluid gaat over de vele situaties waarbij veroorzakers en ontvangers van geluid tegenover elkaar staan.

Het boek opent met enkele overdenkingen over wat geluid is, over hoe belangen kunnen botsen, en waarom je van ongevraagd geluid ziek kunt worden. Vervolgens staat het boek in een aantal hoofdstukken stil bij diverse soorten geluid, en bij de omstandigheden waarin die worden voortgebracht. Om te besluiten met pogingen om de rust ietsjes meer te laten neerdalen in onze samenlevingen.

De grondgedachte die door het boek heen sijpelt is deze: Omdat de publieke ruimte van ons gezamenlijk is, is het niet eerlijk als sommigen die ruimte overmatig met hun geluid in beslag nemen en anderen dat moeten ondergaan. Het moet een beetje geven en nemen zijn.

**ZWERFLAWAAI
EN ANDER
(ON)GEWENST GELUID**

RUST, REURING, OVERLAST

DOOR JOOST SMIERS

STARFISH BOOKS

INHOUD

Inleiding, ineens is het er	7
Geluid: gewenst en ongewenst	12
Botsende belangen	20
Ziekmakend, lachen helpt	27
Zwerflawaai	37
De nabije omgeving:	
buren, windmolens, en nog zo wat	44
Het verkeer wil maar niet geluidsloos worden	56
Handel, industrie, landbouw	68
Macht, en martelen met geluid	72
Festivals en ander jolijt	77
De componist wil fortissimo	91
De semipublieke ruimte: achtergrondmuziek?	94
De vissen en de vogels	98
Kerkklokken en minaretten	105
Kalme geluidsomgevingen	112
Een beetje beteugelen	118
Veel dank, luid en duidelijk	122
Literatuurlijst	125

INLEIDING,

INEENS IS HET ER

Midden in de nacht. Een groepje, meestal mannen, komt luid schreeuwend langs je huis. Mogelijk blijven ze nog een tijdje rondhangen en doen ze iets dat op zingen lijkt, en dat récht onder je slaapkamerraam. Of er varen in het holst van de nacht boten langs met opvarenden die vrolijk brullend laten merken dat ze het zeer naar hun zin hebben; soms hebben ze loeiharde muziek opgezet, wat de feestvreugde natuurlijk verhoogt.

Het zou een wonder zijn als je hier niet wakker van werd. Dat is niet al te best. Nog vervelender is dat het niet te voorspellen is wanneer zulke geluidsexplosies zich voordoen. Het kan avonden en nachten lang stil zijn, en dan plotsklaps ... is het er. Voor die ene nacht kan het dan voorbij zijn, maar ook dat is niet zeker. Omdat er geen staat op te maken is wanneer en waar de lawaai producerende medemens voorbijtrekt heb ik voor dit fenomeen een naam bedacht: *zwerflawaai*. Het zwerft door de stad en daarom is er moeilijk greep op te krijgen, wat je wel zou willen.

Het aan je opgedrongen en nimmer te voorspellen geluid tast de gezondheid aan. Als je niet uitkijkt wordt je er overspannen van. Voor hart, bloedvaten en hersenen is het pompen of verzuipen.

Zo'n vijftien jaar geleden 'bloeide' dit fenomeen van zwerflawaai op. Omdat ik niet van plan was te verzuipen, ben ik erover gaan nadenken. De eerste bevinding was natuurlijk dat er in

de publieke ruimte – de straat – sprake is van een dijk van een belangtegenstelling. Mensen met een slok op, en misschien nog wat anders lekkers, laten de teugels vieren en genieten daar van. Er zijn echter ook ontvangers van al dat geluid die er misschien minder van gediend zijn.

De tweede bevinding was dat de veroorzakers van lawaai zich wel erg veel toe-eigenen van de publieke ruimte, en nog wel tot laat in de avond of zelfs 's nachts. Muisstil hoeft het in een stad natuurlijk niet te zijn, maar een beetje rekening houden met anderen kan geen kwaad, en in sommige gevallen is het zelfs een wettelijk vereiste.

Een heel belangrijke derde bevinding was dat 'mijn' zwerflawaai maar het topje van de ijsberg is. Er zijn heel veel situaties in onze samenleving waar het botst tussen producenten en ontvangers van allerlei soorten geluid. Het gebruik van de publieke ruimte is, wat geluid betreft, een bron van conflicten. Je kan gek worden van het verkeer, van je burens, van festivals, van boormachines, van warmtepompen, en dat is nog maar het begin van de opsomming.

De vierde bevinding was dat er in de publieke ruimte ongelooflijk veel soorten geluid zijn die voor burgers last (kunnen) veroorzaken – mijn zwerflawaai is natuurlijk niets vergeleken bij Schiphol of Zaventem. Het vreemde is dat, als het al een punt van discussie is, het nauwelijks tot publieke ongerustheid leidt, laat staan tot actie. Voortdurende last van ongevraagd geluid sloop een mens. Het is een *silent killer*, nou ja ... *silent*.

Vandaar dat ik dit boek geschreven heb. Ik probeer van allerlei soorten geluid te duiden wat het is, wat voor overlast er mogelijk uit voortvloeit, en wat er misschien aan gedaan kan worden. Met steeds in het achterhoofd dat het gaat om onze gezamenlijke publieke ruimte, die door sommigen overmatig in beslag wordt genomen met hun geluid.

Laat ik een kort overzicht geven van de soorten geluid die ons in de publieke ruimte zoal omringen. Een belangrijke bron van geluid – en waarschijnlijk van overlast – is het verkeer. Dan

denken we aan auto's, bussen, trams, vliegtuigen, scooters, motoren met open knalpot en reclamevliegtuigjes, maar ook aan racecircuits, crossbanen, straatklinkers en het soort asfalt dat is uitgerold. De toegestane maximumsnelheid speelt eveneens een rol.

Een goede tweede, en misschien zelfs wel eerste, komt uit de directe omgeving waar je woont: burens met hun ruzies, stampend lopen, hard praten, knorrig boosheid, bladblazers, maaimachines, televisie, feestelijkheden in de tuin of op het balkon, gepaard gaand met barbecueën en drank. Gillende kinderen op schoolpleinen en speelplaatsen kunnen er ook wat van. En niet te vergeten straatmuzikanten, hangjongeren, fors spuitende fontein, studentenhuizen, groepen toeristen, rolkoffers van airbnb'ers, sirenes en een enkel dierenasiel. Wat natuurlijk een rol speelt zijn culturele verschillen over wat wel of geen acceptabel geluid is. Bij het omgevingsgeluid hoort zeker ook wat ik hierboven benoemd heb als zwerflawaai, hetgeen de slapende medemens geen plezier doet. Is dat wel het geval met kerkklokken, carillons en versterkte gebedsoproepen vanaf de minaret?

Wat voor de een zijn of haar lust en leven is, kan voor de ander storend uitpakken: het uitgaansleven. Er bestaan cafés waar het er rustig aan toe gaat, maar er zijn er ook waar het stevige geluid van stemmen en muziek naar buiten kolk, en het op de terrassen een levendige boel is. Festivals, o die fantastische festivals, en de bassen die mijlenver in de omtrek te horen zijn, het gekletter van het opbouwen van de podia, de soundchecks en de festivalgangers die niet stilletjes naar huis gaan. Fanfares en harmonieorkesten moeten natuurlijk oefenen en dat gaat niet piano. Is het op het strand dan stil? Meestentijds niet, althans niet in de wijde omgeving van de strandtenten. Over vuurwerk is al genoeg gezegd. Wat nagenoeg onbesproken blijft is het oorverdovende lawaai in orkesten van blazers, slagwerkers en bassen, waar de violisten die vóór hen zitten onder te lijden hebben en gehoorbeschadiging van oplopen.

Van een heel andere orde zijn de diverse geluiden die afkomstig zijn van industrie, handel en landbouw: boren, schaven, spuiten, heien, fluitende sirenes, het aan- en afvoeren van goederen bij fabrieken en boerderijen, de pakjesbezorgers, tractoren, bromtonen van ventilatoren, dieselmotoren van schepen, geluidskanonnen tegen vogels, en stratenmakers en bouwvakkers die de muziek uit hun radio goed willen horen. Energietransitie prima, maar die windmolens, *not in my backyard*? En waarom zou je achtergrondmuziek moeten horen in winkels, shopping malls, wachtkamers en stations?

Ziehier, in deze korte opsomming zien we al dat zich tal van mogelijke botsingen van belangen kunnen voordoen. Met een zeer luidruchtige motor op de dijken van de grote rivieren rijden is voor sommigen het toppunt van geluk; veel bewoners in de wijde omgeving denken daar echter anders over. Het wordt nog ingewikkelder als je bedenkt dat heel veel mensen last hebben van verkeerslawaaï en van opstijgende, c.q. dalende vliegtuigen, terwijl de meesten van hen niet schromen om zelf met de auto op pad te gaan of een vliegvakantie te boeken.

Kortom: wat ik in dit boek ga bespreken is een uitdagend onderwerp. Wat een beetje zou kunnen helpen is determineren welk geluid voor het voortrollen van onze samenleving onvermijdelijk is, en wat absoluut niet nodig is om zo hard te klinken. Industriële activiteiten, daar kunnen we niet buiten, maar is het echt nodig dat muziek op festivals zo snoeihard klinkt? Ik weet dat zelfs het bespreken van dit onderwerp voor sommigen als vloeken in de kerk is. Toch ga ik het proberen: met als invalshoek dat ongevraagd en niet per se noodzakelijk geluid huisvredebreuk veroorzaakt. Het komt je oren binnen en je kan er niets tegen doen.

De grote vraag is natuurlijk of we het geluid van activiteiten die we noodzakelijk vinden voor onze samenleving een ietsepietsie zachter kunnen krijgen. Op dit gebied valt er een hele wereld te winnen, en dat is ook her en der aan het gebeuren. Prorail heeft bijvoorbeeld aangekondigd dat in 2025 bijna alle goederen-

treinen aanmerkelijk stiller zullen gaan rijden. In de haven van Rotterdam wordt ermee geëxperimenteerd dat schepen die aan de kade liggen elektrische energie krijgen van de wal – walstroom – en daarom hun dieselmotoren niet meer voortdurend hoeven te laten draaien, wat een zegen zal zijn voor omwonenden die van die geluidsoverlast bevrijd kunnen worden.

Van *zwerflawaai* ben ik gaandeweg aangeland bij een veel breder terrein: welke soorten geluid in de openbare ruimte worden door wie gewenst, c.q. noodzakelijk gevonden, of juist vervloekt? Ik open met enkele overdenkingen over wat geluid is, hoe belangen kunnen botsen, en waarom je van ongevraagd geluid ziek kan worden; hoewel, snoeiharde muziek op festivals, daar heb je wél om gevraagd; dat strijdperk verlaat je echter niet zelden met eeuwig suizende oren. Vervolgens sta ik in een tiental hoofdstukken stil bij diverse soorten geluid en bij de omstandigheden waarin die worden geproduceerd, om te besluiten met enkele overwegingen hoe de rust ietsje meer te laten neerdalen in onze samenlevingen.

Ik ben geen geluidstechnicus, dus op dat gebied heb ik weinig bij te dragen. Mijn uiteenzettingen hebben soms een filosofisch karakter, maar niet zelden gooi ik het over een meer psychologische, sociologische, cultuurkritische, beschrijvende en zeker ook politieke boeg. Omdat soorten geluid en de omstandigheden waaronder ze worden voortgebracht vaak zo verschillend zijn, roept dat om uiteenlopende benaderingen. Het enige dat ik niet doe is boos zijn. Daarvoor is het onderwerp van geluid in de publieke ruimte te complex; dat maakt het tegelijkertijd ook uitdagend.

De grondgedachte die door het boek heen sijpelt is deze: omdat de publieke ruimte van ons gezamenlijk is, is het niet eerlijk als sommigen die ruimte, wat geluid betreft, overmatig in beslag nemen, en anderen dat moeten ondergaan. Het moet een beetje geven en nemen zijn.

GELUID:

GEWENST EN ONGEWENST

Enkele jaren geleden opende filmtheater Eye zijn deuren. Dit prachtig ogende gebouw ligt in Amsterdam Noord, vlak bij het IJ. De naam was goed gekozen: Eye lijkt sprekend op IJ, een betere gelijkenis voor een naam kun je niet verzinnen. Toch had ik mijn bedenkingen. De naam Eye suggereert dat film over beelden gaat. Onze ogen hebben het werk te doen. Wat vergeten wordt is dat film voor de helft bestaat uit geluid, en dan zijn onze oren aan zet. Niet dat ik voorstel om over te gaan tot een naamswijziging, zo iets als Eye and Ear. Waar het mij om gaat is dat hier iets opvalt, een wat algemener verschijnsel. Dat is dat geluid vaak op het tweede plan staat vergeleken met beeld.

Wat is geluid? In het Nederlands Nationaal Kompas Volksgezondheid staat over geluid korthedshalve te lezen dat het 'ontstaat doordat een geluidsbron telkens lucht aanstoot, waardoor verdichtingen en verdunningen in de lucht ontstaan die zich vanaf de geluidsbron uitbreiden. Als deze verdichtingen of verdunningen het oor van de mens bereiken, worden ze via de gehoorgang naar het trommelvlies geleid. Hierdoor ontstaan trillingen in het trommelvlies, die via het middenoor, binnenoor en de gehoorzenuw naar de hersenen geleid worden, waardoor het geluid kan worden waargenomen en geïnterpreteerd.'

Deze omschrijving gaat over de route van de productie van geluid naar ontvangst. Essentieel in dit hele proces is dat er geen ontsnappen aan is: je oren staan altijd open. Dat is een groot verschil met zien: je kan wegstijgen, je kan je ogen dicht doen. Het oor valt niet op vergelijkbare wijze te sluiten. Natuurlijk kunnen mensen geluid dat binnenkomt op een verschillende manier interpreteren. Ook de omstandigheden waaronder je verblijft of getreiterd wordt met geluid kunnen uiteenlopen.

De Nederlandse Stichting Geluidshinder heeft die omstandigheden enigszins in categorieën proberen te vangen. De meest elementaire is het aantal decibellen, hoewel dat een minder eenduidige meeteenheid is dan vaak gedacht wordt. Vervolgens, waar hoor je dat geluid? Thuis, op straat, aan het strand? Overdag, 's avonds, 's nachts? Duurt het even, een bepaalde periode, of komt er geen einde aan? Dan komt de subjectieve factor om de hoek kijken. Hoe gevoelig is iemand voor bepaalde soorten geluid, en voor andere niet? Een andere cruciale vraag is: kan de veroorzaker van geluid vermijden dat specifieke geluid te maken, of is dat niet mogelijk? Om wat voor soort geluid gaat het? Verkeer, machines, vliegtuigen, geschreeuw, blaffende honden, kirrende duiven, burens, muziek, feestvierders, voorbijgangers op straat? En hoe voorspelbaar is de geluidsproductie? Is er iets over af te spreken, of weet je niet wanneer er een einde aan komt?

Ook culturele oordelen kunnen een rol spelen bij de waardering van geluid. Lange tijd werd jazz door de witte medemens voorzien van een berg negatieve connotaties. Een factor in de appreciatie van geluid die vaak over het hoofd wordt gezien is hoe het klinkt. Dat is onder meer van belang bij het waarnemen en interpreteren van de menselijke stem. Klinkt die scherp, nasaal, of warm? Wordt er overmatig gebruik gemaakt van de kopstem, of is de stem eentonig? Neemt de producent van geluid veel ruimte, of wordt er met terughoudendheid gesproken? Een interessante theorie is dat Amerikanen en Russen zich bijna ongeremd laten horen – de Amerikanen met boventonen en de

Russen met ondertonen – omdat ze in landen wonen waar de ruimte schier onbeperkt is.

Helaas verklaart dit niet waarom Spanjaarden ook niet op hun mondje gevallen zijn, en Nederlanders Amerikanen in geluidsvolume aan het evenaren zijn, in tegenstelling tot veel Vlamingen, terwijl Nederlanders en Vlamingen toch dezelfde taal spreken. Voor veel mensen gaat er niets boven het Italiaans: laat in de avond zwermen Italianen uit over de Corso, terwijl ze druk met elkaar aan de praat zijn; toch kun je er heerlijk bij slapen. Realiteit of vooroordeel? Zo zie je maar hoe subjectief de appreciatie van geluid is. In het land waar je leeft moet je het doen met het soort klankkleuren dat voorhanden is. Dat is soms, en voor sommigen, jammer.

Enkele van de factoren die een rol spelen bij de appreciatie van geluid zijn redelijk objectief te bepalen, maar veel is inderdaad subjectief. Daar kan over gebakkeleid worden. Het aantal decibellen is één factor te midden van vele andere, die waarschijnlijk belangrijker zijn voor plezier of ergernis over geluid. In dit verband is kwantitatief meten maar een heel klein beetje weten. Componist R. Murray Schafer introduceerde daarom de gedachte dat we moeten letten op wat hij de *soundscape* noemde, het hele ensemble van geluiden dat ons bereikt.

Je moet er maar aan proberen te wennen als stilte of bijvoorbeeld zacht stemgebruik niet in de mode zijn, en je het wel graag zo zou willen horen, en als veroorzakers van lawaai stilte als beangstigend of als vervelend ervaren. Dan leef je in een omgeving die voortdurend wordt opgevuld met geluid, meestal van een stevig volume. Psycholoog George Prochnik beschrijft een onderzoek dat hij deed met studenten in de Verenigde Staten: negen van de tien konden stilte, en de ervaring daarmee, alleen maar in verband brengen met een situatie van overweldigend lijden dat hen sprakeloos maakte. Voor de rest bestond stilte gewoonweg niet voor hen. Hun leven, en de ruimte eromheen, was altijd gevuld met geluid. George Prochnik wenste hen toe

dat stilte iets meer voor hen ging betekenen dan het stil vallen bij een extreem droevige gebeurtenis.

Onze oren hebben een handicap. Ze zijn niet meer van deze tijd, suggereert filosoof Ton Lemaire: ons gehoor verbindt ons permanent met onze omgeving en houdt ons steeds op de hoogte van wat zich daar afspeelt. Het probleem is alleen dat die omgeving allang geen woud of savanne meer is, waar wij als primaten of vroege mensen moeten hebben geleefd. Die omgeving is voor het merendeel van de wereldbevolking een grote stad of een min of meer geurbaniseerde ruimte. Daardoor kan het gehoor meer impulsen krijgen dan in een ver verleden, omdat het nu onderhevig is aan veel voortdurende belasting, irritatie, of zelfs verstoring van de nachtrust. Er lijkt dus een disharmonie te zijn opgetreden tussen de zintuiglijkheid en de kunstmatige omgeving die wij als (moderne) mensen hebben gecreëerd.

Ook musicoloog Gregor Verwijmeren komt in zijn *De vorm van geluid* tot zo'n bevinding, en confronteert ons, althans ons oor, met een dilemma: 'Er is nooit bij stilgestaan dat het gehoor misschien wel helemaal *niet klaar* is voor onze lawaai-cultuur, en dat het buigen of barsten is, dat óf bij die cultuur het roer om moet óf ons gehoor zich maar moet aanpassen, wellicht maar wat van zijn fijngevoeligheid moet opofferen en wat robuuster moet worden, maar dat dat nog wel even kan gaan duren want dat soort dingen gaat altijd in een glaciaal tempo . . .'

En zo kan het dus gebeuren dat we te maken krijgen met geluiden die onze oren niet aan kunnen. Of dat al dat geluid te veel verstoring is voor het goed doorkomen van dag en nacht. Dit gegeven relativiseert het idee dat onze appreciatie van geluid van subjectiviteit aan elkaar hangt. Het oor, en het zenuwstelsel dat ermee verbonden is, is gewoonweg niet gebouwd op overdadig veel doordringende impulsen. De realiteit is natuurlijk dat we niet plotseling andere oren gaan krijgen, en evenmin zal onze geluidsomgeving vele duizenden jaren teruggaan. Tegelijker-

tijd moeten we constateren – misschien ter geruststelling – dat onze oren wel enige flexibiliteit kennen, wat de ontvangst van verschillende soorten geluid betreft. Mensen die eeuwen geleden overgingen van landelijke omgevingen naar de stad hebben zich redelijk aangepast aan het industriële lawaai dat daar heerste, en aan het straatrumoer van karren op hobbelige keien en van straatventers. Dat is nu min of meer vervangen door die vermaledijde vliegtuigen en vrolijke muziek evenementen, om maar enkele voorbeelden te noemen. We kunnen natuurlijk niet hard maken dat we allemaal in onze samenlevingen de hele dag door lopen te lijden onder alsmaar aanzwellend geluid. Die relative-ring is belangrijk om het niet al te dramatisch te maken!

Toch is het niet voor niets dat ik het begrip ‘ongewenst geluid’ introduceer: het slaat de spijker op de kop. Er dwarrelen geluiden door de openbare ruimte die je liever kwijt dan rijk bent en die op je zenuwen werken, en uiteindelijk schadelijk zijn voor je gezondheid. Sommige soorten geluid kunnen ook een gevoel van onveiligheid oproepen; als het aanhoudt, ben je helemaal in de aap geloged. Vaak ben je gelukkig niet de enige die bepaalde soorten overlast ervaart. Gedeelde smart is halve smart? Een beetje. Het woord ‘ongewenst’ bij geluid houdt ook iets positiefs in: over het geluidsgebruik van de publieke ruimte valt een gesprek te voeren over wat gewenst is en wat ongewenst. Een van de onderwerpen zal dan zijn dat het buitengewoon onprettig is als je vaak met geluid geconfronteerd wordt waar je geen controle over hebt, wat je machteloos maakt, en wat je leefomgeving unheimisch maakt.

In verband met ongewenst geluid wordt niet zelden gerept van lawaai. Dat heeft niet mijn voorkeur, maar het is ook niet helemaal ten onterechte. Luid, niet speciaal noodzakelijk geluid – lawaai dus – kan ontwrichtend werken. Zelf heb ik bij de introductie van het woord *zwerflawaai* geen seconde gearzeld over het gebruik van het woord lawaai: het betreft op onregelmatige tijdstippen door de stad zwerfend lawaai, te weten keihard geluid. Het is

begrijpelijk dat in de associaties van woorden als lawaai en *noise* iets negatiefs ingebakken zit.

Een kennis van me, filmmaker Frans Weisz, wees me erop dat de oorsprong van het woord lawaai waarschijnlijk ligt in het joodse *lewaja* of *lewaje*. Het Hebreeuwse woord *lewaja* betekent oorspronkelijk ‘begeleiding, uitgeleide.’ Het is afgeleid van *lowo/lawa*, ‘zich verenigen, verbonden zijn.’ Dat leidt tot het werkwoord *lewajen* (‘begraven’), en de verbinding *lewaje* gaan (‘doodgaan’). Hoe komen we dan van *lewaje* naar lawaai? Het Etymologisch Woordenboek van het Nederlands (EWN) vermeldt daarover: joodse begrafenissen gingen in de achttiende eeuw gepaard met veel lawaai. Hieruit ontstond (vermoedelijk eerst in Amsterdam) het woord lawaai in de betekenis van ‘herrie,’ als fors klinkende uitingen van droefheid. Vanuit Amsterdam heeft het woord zich eerst in Holland en vervolgens in de Nederlandse standaardtaal verspreid.

Het woord *noise* stamt waarschijnlijk van het Latijnse *nausea*, dat het gevoel van zeeziekte oproept. Het kan ook komen van het Latijnse *noxia*, dat slaat op schadelijk gedrag, of van het Catalaanse *nosa*, een woord uit de dertiende eeuw, dat te maken heeft met hinderen. Bij het greep krijgen op wat lawaai precies inhoudt, maakt de Engelse taal het er dus niet eenvoudiger op vanwege de grote meerduidigheid van het begrip *noise*, dat tegelijkertijd ruis, lawaai en gerucht kan betekenen. Het Nederlands is wat dit aangaat een stuk eenduidiger: geluid is de algemene term; lawaai is hard geluid en sluit een negatief oordeel in, zo lijkt het.

Lag het maar zo simpel. In 1774 patenteert James Watt een nieuwe luchtpomp, die stoom in een machine jaagt, om het op z’n eenvoudigst te zeggen. Dat gaat met veel lawaai gepaard, en dan is de beer los. De negentiende eeuw wordt het tijdperk van hoe meer lawaai hoe meer vooruitgang, letterlijk en figuurlijk. Treinen, machines, auto’s, stoomschepen – het gaat allemaal gepaard met fors geluid, en dat is een teken dat het goed gaat. De industrialisering en het bijkomende transport waaieren uit over onze landen, van stad naar stad, van haven naar haven, van